

Kertész Imre: legenda és valóság

2013 július 11. Flag

Szöveg méret

Mentés

-
-
-

- [0](#)

Még nincs értékelve

Mérték

Július elején adta hírül a magyar sajtó, hogy egy amerikai lapban (The Paris Review) interjú jelent meg Kertész Imrével. Nem is akármilyen interjú. A beszélgetés végén ugyanis maga az író közölte az újságíróval, hogy a jövőben már senkinek nem nyilatkozik.

Az életm? tehát végleg lezárult. Vagy mégsem?

Az említett interjú teljes szövegét nem ismerem, mert az amerikai lap honlapján csak egy részlet olvasható, a teljes anyagért fizetni kell (én pedig nem fizetek). Arra kellett tehát hagyatkoznom, ami a hazai sajtóban megjelent. A honi média az **MTI** anyagából dolgozott, egyes honlapok rövidítés nélkül adták közre a nemzeti hírügynökség ismertetését. Ez pedig baj. Mert olyasmis is olvasható az MTI szövegében, ami legenda. Vagyis nem igaz. A **Mazsihisz** honlapja a teljes hírügynökségi anyagot hozza, ebből idézek:

Szavai szerint hosszú időbe telt számára, hogy elsajátítsa az írásnak még az alapjait is. Eleinte nem tudott mit kezdeni az Auschwitzban eltöltött egy év tapasztalataival.

Kertész tehát eleinte nem tudott mit kezdeni „az Auschwitzban eltöltött egy év tapasztalataival”. Ez így nem igaz. Nemcsak eleinte, később sem tudott mit kezdeni az említett egy év tapasztalataival. Kertész Imre ugyanis nem hogy egy évet, egy hetet sem töltött el Auschwitzban. Ezt maga az író is elismerte egy régebbi nyilatkozatában. Adalbert Reif 1996-ban készített interjút az íróval, s a beszélgetés elején többek között ezt mondta Kertésznek:

Sorstalanság című regényéből immár megtudtuk, hogy mindössze három-négy napot töltött Auschwitzban, tehát úgyszólván „átutazóban” járt ott, és akkor sem „a pokol hetedik bugyrában”...

Provokatív szavak, Kertész nem is cáfolja az állítást:

De még csak nem is Auschwitzban voltam 1944-ben, hanem tulajdonképpen Birkenau karanténtáborban. /.../ Az én számomra a birkenauai három-négy nap egyszersmind a koncentrációs táborok valóságával való első találkozást is jelentette. Birkenau egészen egyedül helyet foglalt el a németek által berendezett megsemmisítő táborok sorában. Az ott töltött kurta időszakban a koncentrációs táborok valamennyi borzalmával megismerkedtem, szerencsére többnyire csak az ottani foglyok beszámolóiból.

(Kertész Imre: A gondolatnyi csend, amíg a kivégzőosztag újratölt. Bp., 1998, 165-166. o.)

Kertész Imre tehát a karanténtáborban tartózkodott három-négy napig, mielőtt elvitték volna egy másik lágerbe. Nem is tetováltak a karjára számot.

Az író elbeszéléséből tudjuk, hogy 1944. július elején még a budakalászi téglagyárban tartották fogva. Hogy pontosan mikor érkezett meg Auschwitzba, Kertész soha nem árulta el. Azt viszont tudjuk, hogy az auschwitzi táborba 1945. január végén léptek be az első orosz katonák. Az állítólagos egy év tehát sehogy sem stimmel, hiszen 1944 januárjában még senkit sem deportáltak Magyarországról. Ráadásul Kertész csak „átutazóban” volt Auschwitzban.

Kertész Imre a karanténtáborból Németországba került. Buchenwaldban, illetve annak egyik melléktáborában tartották fogva. A hivatalos történetírás szerint német földön nem volt megsemmisítő tábor, tehát Buchenwald sem volt az. Sőt. Ez a tábor „a legjobb táborok” közé tartozott ebben az időszakban, ahol nagy esély nyílt a túlélésre. Nem én mondom ezt, hanem a híres zsidó pszichológus, Bruno Bettelheim, aki mind a dachauit, mind a buchenwaldi tábort megjárta:

A koncentrációs táborok mindegyikének megvolt az önálló története, jobb vagy rosszabb korszakokkal, aszerint, melyik cél került előtérbe a sok közül, amely miatt a Gestapo ezeket a táborokat létrehozta és megködtette.

Így például az 1938-as dachauit viszonyok jellemzőek voltak az akkor létező koncentrációs táborokra. Buchenwald 1937 végi létrehozásától 1939-ig a legrosszabb hely volt valamennyi közül. De 1942-től a 1944-45-ös szétzúllásig (amely a szövetségesek bombázásának volt a következménye), Buchenwald a legjobb táborok egyikévé vált, csakúgy, mint 1943-tól Dachau. Általában az eredeti Németország és Csehszlovákia (például Theresienstadt) területén levő koncentrációs táborok lakóinak jobb volt a sorsa a későbbi háborús években, míg az elfoglalt lengyel területeken lévő táborokban a legrosszabb volt a helyzet. (Bruno Bettelheim: A végső határ. Bp., 1988, 38. p.)

1945. április 11-én a buchenwaldi táborba megérkeztek az amerikai katonák, Kertész Imre is visszanyerte szabadságát. Akárhogy számolom, összesen kilenc hónapig volt táborban. Az állítólagos egy év tehát mindenképpen legenda.

A hírügynökségi összefoglalóban van még egy elgondolkodtató részlet:

„Egy olyan világban voltam felfüggesztve, amely idegen volt a számomra, amelybe az ember minden nap a megkönnyebbülés reménye nélkül tér vissza. Ez igaz volt a sztálinista Magyarországra, de még inkább a nemzetiszocializmus idején” – tért ki tágabb értelemben az általa megtapasztaltakra az író.

Kertész számára tehát idegen volt a sztálinista Magyarország. De csak némi idő elteltével lehetett idegen, kezdetben ugyanis nagyon otthonosan érezte magát az épülő-szépülő Rákosi-világban.

Kertész nyilatkozataiból tudjuk, hogy a koncentrációs táborból hazatérve befejezte középiskolai tanulmányait, s egy füst alatt belépett a kommunista pártba. Hogy miért? Állítása szerint (idézem a talányos kertészi szót) „illendőségben”. Tagja is maradt a sztálinizmus hazai élcsapatának egészen 1956-ig, ekkor ugyanis megszűnt a kommunista párt (akkori nevén Magyar Dolgozók Pártja). Mondhat tehát bármit Kertész Imre, a sztálinista párt tagja volt egészen a sztálinizmus, a sztálinista párt bukásáig. Nem volt kötelező belépni a pártba, s a kijózanodás után nem volt kötelező benne maradni. Kertész tehát a sztálinista diktatúra idején nem az áldozati oldalon állt, hanem „illendőségben” hűségesen szolgálta a diktatúrát. Ráadásul nem egyszer párttagként tengette napjait. Előbb kommunista lapoknál, majd az 50-es évek elején az egyik minisztérium sajtóosztályán dolgozott. Vagyis káder volt. Miközben persze „felfüggesztve” érezte magát a számára állítólag idegen világban. (Kérdés, akkor mit érezhetett például egy recski rab?)

Kertész Imre 1994-ben a Szombat című zsidó lapnak elmesélte, hogy a háború után újságíróként kereste a kenyerét. Azt állította, először a Szikra című lap szerkesztésében dolgozott. Ez a lap Kertész szerint 1946-ban indult. Utánanézttem. A dátum téves, a lap 1948-as számain ugyanis az I. évfolyam megjelölés szerepel.

A Szikra a kommunista ifjómunkások hetilapja volt, 1950-től Szabad Ifjúság néven jelent meg. Tudomásom szerint az 1948 és 1950 közötti lapszámok hiánytalan gyűjteménye nem található meg nagyobb könyvtárakban, én sem jutottam hozzá a teljes anyaghoz. A hiányos évfolyamokat azonban figyelmesen átböngésztem. Írt ebbe a lapba többek között Várkonyi Tibor (ma a Népszava veteránja) és Paul Lendvai (akkoriban még Lendvai Pálként jegyezte írásait). Jó csapatba került tehát Kertész Imre. 1948 nyarán a kommunista párt egyesült a szociáldemokratákkal, pontosabban az utóbbiakat bepofozták a Rákosi-féle akolba. A kommunista élcsapat Magyar Dolgozók Pártja néven folytatta dicstelen tevékenységét, s ebből az alkalmából az elvtársak programnyilatkozatot tettek közzé. Ez a dokumentum ihlette meg az ifjú Kertész Imrét, aki Az élet programja című vallomások írásában tett hitet a szocialista demokrácia mellett. (A cikk helye: Szikra I. évfolyam, 20. szám, 1948. szeptember 16., 2. oldal). Kertész Imre szereti mottóval megfajlítani az írásait. Ez a cikk sem kivétel, a rövid – de a rossz minőségű másolaton nehezen olvasható – mottó az említett programnyilatkozatból való. Két bekezdést idézek Kertész Imre méltatlanul elfeledett műveiből:

Lehet, hogy odaát, a tenger túlsó partján, több autó szaladgál az utcákon, lehet, hogy odaát több repülőgép kering az acélkék ég tükrében, az is lehet, hogy odaát, a tenger túlsó partján, messze nyugaton azt mondják, hogy az a demokráciájuk tökéletes. És mégis... Miért forrong a nép, miért gyilkolják a négereket, miért áll meg időnként a munka a felháborodott munkások vaskezeiben? Talán mert tökéletes a demokráciájuk? Vagy tudják nekik egyáltalán, mint jelent ez a szó: demokrácia? Pedig semmi különös. Csak azt, hogy szabad legyen a dolgozó, csak azt, hogy szabad legyen a munka, csak azt, hogy mindenki dolgozó legyen, és egészen mindegy, hogy milyen dolgozó, hogy zsákot vesz-e a vállára, vagy író tollat a kezébe. Ez a demokrácia a szocialista demokrácia, ahol mindenki annyit ér, amennyire hasznára van dolgozó társainak.

1948-ban tehát Amerikában gyilkolták a négereket, s a munka meg-megállt a háborgó amerikai munkások „vaskezében”. Munkásököl, vasököl, oda sújt, ahova köll – bizonyára ebből a kommunista mondókából született a kertészi nyelvi lelemény, a vaskéz.

Miért idéztem ennek a korai Kertész-remeklésnek néhány mondatát? Hónapokkal ezelőtt jelentette be az író, hogy több művet már nem ír. Most egy amerikai lapnak nyilatkozva közölte, több interjú nem ad. Kertész Imrétől tehát már nem várhatunk újabb szövegeket. Vagy mégis?

Igen, vannak még lappangó, a nagyközönség számára ismeretlen, kötetben soha meg nem jelent Kertész-művek. Csak fel kell ütni a régi lapokat. Ízelítéül előbb Az élet programja című írásból idéztem. A Nobel-díjas szerző azonban írt fontosabb szövegeket is a sztálinizmus korszakában. Egyiknek például ez a címe: „A magyar ipar nagy diadala – Elkészült a Mátravidéki első óriás-turbinája”. Ez a lenyűgöző hangulatú írás 1949 tavaszán jelent meg. Nem a Szikrában, hanem egy másik, sokkal nevesebb kommunista lapban. Ígérem, hamarosan ezt a cikket is olvashatják, méghozzá hűzés nélkül, a teljes szöveget. Ideje ugyanis, hogy a Kertész-legendák helyett végre a valóságról beszéljünk. Például az író pályakezdéséről, amit (talán éppen „illendőség?”) eddig senki sem dolgozott fel. Pedig több könyv is született már Kertész Imréről, korai írásait azonban egyetlen monográfusa sem méltatta figyelemre. Észintén remélem, hogy szövegközlésünkre a Nobel-díjas író életművét gondozó hazai és külföldi kiadók is felfigyelnek, s a kiéhezett olvasók nagy öröme a méltatlanul elfeledett Kertész-írások végre kötetben is napvilágot látnak. Hiszen (ezt talán fölösleges is mondanom) ennek az életműnek minden morzsája felbecsülhetetlen érték.

Bistrán Demeter - Kuruc.info

DR. DRÁBIK JÁNOS
100 ÉVVEL TRIANON UTÁN
DVD A trianoni győzatról tabumentesen

„Egy film amelyet minden magyarnak látnia kell”

Ajánló